

Ὁ Πλάτων καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων τὸν 5ο αἰ. π.Χ.

Ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τοὺς περισσότερους διαλόγους σὲ χρονικὸ πλαίσιο, τὸ ὁποῖο εἶναι κατὰ κανόνα παλαιότερο τῶν χρόνων συγγραφῆς των. Ἡ ἀναγωγή τῶν διαλόγων στὸ παρελθὸν πρωτίστως ὀφείλεται στὴν παρουσία τοῦ Σωκράτους ὡς κυρίου προσώπου καὶ συζητητοῦ. Τὸ χρονικὸ πλαίσιο τῶν διαλόγων, ὅσων βεβαίως ὑπάρχει ἢ μπορεῖ νὰ προδιορισθεῖ, ἀπέχει περίπου ἀπὸ 10 ἕως καὶ 60 χρόνια ἀπὸ τὸν χρόνο συγγραφῆς των. Ἀ.χ. τὸ χρονικὸ πλαίσιο τοῦ *Παρμενίδου*, ἔργου πού ἐντάσσεται στὴν περίοδο ὠριμότητος τοῦ Πλάτωνος (386-367 π.Χ.), τοποθετεῖται στὸ 450 π.Χ. Ἐξαιρέσεις συνιστοῦν δυνάμει ἡ *Ἀπολογία* καὶ ὁ *Κρίτων*, ἔργα πού ἀναφέρονται εὐθέως στὴν δίκη καὶ τὸν θάνατο τοῦ Σωκράτους καὶ ἀνήκουν στὴν πρώιμη συγγραφικὴ δραστηριότητα (400-387 π.Χ.) τοῦ Πλάτωνος. Σὲ αὐτὰ μπορεῖ πιθανῶς νὰ προστεθῇ καὶ ὁ *Εὐθύφρων*, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἀνήκει στὴν περίοδο τῆς νεότητος τοῦ φιλοσόφου καὶ τὸ χρονικὸ πλαίσιο του τοποθετεῖται στὸ 399 π.Χ.

Τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα, γεγονότα πολιτικά καὶ στρατιωτικά, πρόσωπα, ἑορτές, κτίσματα καὶ κατασκευές, συνιστοῦν τὰ τεκμήρια γιὰ τὴν χρονολόγηση τοῦ χρονικοῦ πλαισίου τῶν διαλόγων, στοὺς ὁποίους ὁ Σωκράτης πρωταγωνιστεῖ. Τὰ τεκμήρια ἀνάγονται κατ' ἀνάγκην πρὸ τοῦ θανάτου του τὸ 399 π.Χ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ *terminus ante quem* γιὰ τὴν χρονολόγηση τοῦ πλαισίου τῶν συγκεκριμένων διαλόγων.

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὅσον ἀφορᾷ στὰ πρόσωπα, στὶς ἑορτές, στὰ κτίσματα καὶ στὶς κατασκευές, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπαρξὴ τους ἀντιστοίχως δὲν περατοῦται κατ' ἀνάγκην πρὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνομιλητὲς τοῦ Σωκράτους, ἡ ἓνα πρόσωπο πού ἐμφανίζεται στοὺς διαλόγους μπορεῖ κάλλιστα νὰ συνέχισε νὰ ζῆ καὶ νὰ δρᾷ καὶ τὴν πρώτη δεκαετία ἢ εἰκοσαετία τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., κάποτε καὶ ἀργότερα. Χάριν παραδείγματος θὰ ἀναφερθῶ σὲ τρεῖς ἄνδρες. Ὁ ρήτωρ Λυσίας μνημονεύεται ἀφ' ἑνὸς στὴν εἰσαγωγικὴ σκηνὴ τῆς *Πολιτείας* ἀφ' ἑτέρου ὡς συγγραφεὺς λόγου περὶ ἔρωτος πού ἄκουσε ὁ Φαῖδρος καὶ μεταφέρει στὸν Σωκράτη στὸν ὁμώνυμο διάλογο. Ὁ Λυσίας γεννήθηκε περὶ τὸ 445 καὶ πέθανε ὀλίγον πρὸ τοῦ 380 π.Χ. Ὁ περίφημος Καλλίας Ἰπποκλήθου Ἀλωπεκῆθεν πού ἀναφέρεται σὲ ἀρκετοὺς Πλατωνικοὺς διαλόγους γεννήθηκε περὶ τὸ 450 καὶ πέθανε τὸ 367/6. Καὶ βεβαίως ὁ ποιητὴς Ἀριστοφάνης, ὁμιλήτης στὸ *Συμπόσιον*, πού γεννήθηκε περὶ τὸ 450 καὶ πέθανε τὸ 386 π.Χ.

Ἀντιστοίχως ἓνα κτίσμα πού μνημονεύεται στὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τοῦ διαλόγου καὶ ὑπῆρχε τεκμηριωμένα τὸν 5ο αἰ., μπορεῖ κάλλιστα νὰ συνέχισε νὰ ὑφίσταται καὶ στὸν 4ο αἰ., τὴν ἐποχὴ συγγραφῆς τοῦ συγκεκριμένου διαλόγου ἀπὸ τὸν Πλάτωνα.

Σὲ μερικοὺς διαλόγους ἀναφέρεται τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, κυρίως στὴν εἰσαγωγικὴ σκηνή, ὡς σημεῖο ἀπὸ ὅπου περνᾷ ὁδός, τὴν ὁποία διαβαίνει ὁ Σωκράτης ἢ κάποιον ἄλλο κεντρικὸ πρόσωπο τοῦ διαλόγου. Ἀ.χ. στὴν εἰσαγωγή τοῦ *Λύσιδος* (203a) διηγεῖται ὁ Σωκράτης:

Ἐπορευόμεν μὲν ἐξ Ἀκαδημίας εὐθὺς Λυκείου τὴν ἔξω τείχους ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος· ἐπειδὴ δ' ἐγενόμεν κατὰ τὴν πυλίδαν ἢ ἢ Πάνοπος κρήνη, ἐνταῦθα συνέντευχον Ἰπποθάλει τε τῷ Ἰερωνύμου καὶ Κτησίππῳ τῷ Παιανιεῖ καὶ ἄλλοις μετὰ τούτων νεανίσκοις ἀθρόοις συνεστῶσι. καὶ με προσιόντα ὁ Ἰπποθάλης ἰδὼν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ποῖ δὴ πορεύῃ καὶ πόθεν; Ἐξ Ἀκαδημίας, ἦν δ' ἐγώ, πορεύομαι εὐθὺς Λυκείου.

[I was making my way from the Academy straight to the Lyceum, by the road outside the town wall, —just under the wall; and when I reached the little gate that leads to the spring of Panops, I chanced there upon Hippothales, son of

Hieronymus, and Ctesippus of Paeania, and some other youths with them, standing in a group together. Then Hippothales, as he saw me approaching, said: Socrates, whither away, and whence? From the Academy, I replied, on my way straight to the Lyceum.].

Στὸν ὁμώνυμο διάλογο ὁ Φαῖδρος λέγει στὸν Σωκράτη (227a): πορεύομαι δὲ πρὸς περίπατον ἔξω τείχους· [and I am going for a walk outside the wall] ἀκολουθώντας τὴν συμβουλή τοῦ κοινοῦ τους φίλου ἱατροῦ Ἀκουμενοῦ. Συχνὰ ὁ Φαῖδρος περιπατοῦσε ἐκτὸς τοῦ τείχους, γιὰ νὰ ξεκουραστῇ ἀπὸ τὴν πολύωρη καθιστική ἀνάγνωση βιβλίου καὶ νὰ συνεχίσει τὴν ἐκμάθησή του πλέον περπατώντας, ὅπως λέει ὁ Σωκράτης (228b): ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους ἵνα μελετῶν· [And he was going outside the wall to practice it].

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Σωκράτους νὰ ἀκούσῃ τὸν Φαῖδρο νὰ τοῦ μεταφέρῃ προφορικῶς τὴν γραπτὴ διατριβὴ τοῦ ρήτορος Λυσίου γιὰ τὸν ἔρωτα, τὸν ὀδηγεῖ ἐκτὸς τοῦ ἄστεως παρὰ τὸν Ἴλισσό. Ὁ Φαῖδρος σπεύδει νὰ τοῦ εἰπῇ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὴν συνήθειά του (230d): ἐκ τοῦ ἄστεος οὐτ' εἰς τὴν ὑπερορίαν ἀποδημεῖς, οὐτ' ἔξω τείχους ἔμοιγε δοκεῖς τὸ παράπαν ἐξιέναι. [You don't go away from the city out over the border, and it seems to me you don't go outside the walls at all.].

Στὸν Ἀξίochon (364 d) πάλι ὁ Κλεινίας ζητεῖ ἀπὸ τὸν Σωκράτη νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν πατέρα τοῦ Ἀξίochu. Σπεύδουν πρὸς τὴν οἰκία του βαδίζοντας τὴν ὁδὸ παρὰ τὸ τεῖχος στὸ σημεῖο, ὅπου βρίσκονταν οἱ Ἴτωνιαί πύλαι. Ὅπως λέγει ὁ Σωκράτης: ...ὡς δὲ θάττον τὴν παρὰ τὸ τεῖχος ἤειμεν ταῖς Ἴτωνιαῖς πλησίον γὰρ ᾤκει τῶν πυλῶν πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι στήλῃ. (...as we walked by the city wall and reached the Itonian Gates; for he lived near the Gates close to the stele of the Amazon). Ἡ ἀμαζὼν εἶναι ἡ Ἀντιόπη· τὸ μνημεῖο τῆς, ὅπως γράφει ὁ περιηγητὴς Πausanias (1, 2.1), ὑπῆρχε παρὰ τὴν εἴσοδο τῆς πόλεως ἀπὸ τὸ Φάληρο. Οἱ Ἴτωνιαί πύλαι τοποθετοῦνται ἀπὸ τὴν ἔρευνα ΝΔ τοῦ Ὀλυμπείου στὴν ὁδὸ Ἰωσήφ τῶν Ρωγῶν πλησίον τῆς συμβολῆς τῆς μετὰ τὴν ὁδὸ Λεμπέση.

Στὸν Γοργίαν (455d-e) ὁ Σωκράτης συζητᾷ μετὰ τὸν ρήτορα γιὰ τὴν δύναμη τῆς ρητορικῆς. Ὁ Γοργίας λέγει ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν νεωρίων, τῶν τειχῶν καὶ τῶν λιμένων ὀφείλονται στὴν δύναμη τῆς ρητορικῆς τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Περικλέους καὶ ὄχι τῶν δημιουργῶν (τῶν λογῆς τεχνιτῶν δηλαδή). Ὁ Σωκράτης παρατηρεῖ ὅτι γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Θεμιστοκλέους γνωρίζει ἐκ φήμης, ἐνῶ γιὰ τὸν Ὀλύμπιον λέγει: Περικλέους δὲ καὶ αὐτὸς ἤκουον ὅτε συνεβούλευεν ἡμῖν περὶ τοῦ διὰ μέσου τείχους. [and as to Pericles, I heard him myself when he was advising us about the middle wall.].

Τὸ μέσον τεῖχος ἦταν αὐτὸ ποὺ κτίσθηκε μετὰ τῶν δύο σκελῶν, τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου, τῶν μακρῶν τειχῶν μετὰ τὴν φροντίδα τοῦ Περικλέους τὴν δεκαετία 460-450 π.Χ.

Οἱ παραπάνω μνημεῖα τοῦ τείχους, καὶ οἱ ἄλλες ποὺ παρέλειψα, ἀσφαλῶς καὶ συνιστοῦν τεκμήρια τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς πορείας του στὸ χρονικὸ πλαίσιο τοῦ ἐκάστοτε διαλόγου. Τὸ τεῖχος βεβαίως ὑπῆρχε ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Θεμιστοκλέους. Συνέχισε νὰ ὑπάρχῃ καὶ καθ' ὅλον τὸν 4o αἰ. μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησι ἀπὸ τὸν Κόνωνα, τὸ 394 π.Χ., τῶν τμημάτων ποὺ εἶχαν κατεδαφισθῆ κατ' ἐντολὴν τῶν νικητῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου Λακεδαιμονίων.

Ἀκολουθῶς θὰ σταθῶ σὲ ὀλίγα πρόσωπα, κτίσματα ἢ κατασκευές ποὺ μνημονεύονται σε μερικοὺς διαλόγους. Θέλω ἔτσι νὰ ἐπισημάνω τὴν ἀξία τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἔρευνα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς· νὰ τονίσω δηλαδή τὸ πραγματικόν, τὸ χειροπιαστό, μέρος τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου. Ἐπέλεξα μερικές, ἃς τὶς ὀνομάσω εἰκόνες, τοῦ 5ου αἰ. ποὺ πλησιάζουν χρονικῶς στὸ πλαίσιο τοῦ ἐκάστοτε διαλόγου, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἀσφαλεῖς μαρτυρίες, κυριώτατα ἐπιγραφικές.

Σημειώνω ότι είναι εμφανής ή τάση του Πλάτωνος να σκηνογραφη τούς διαλόγους δίνοντας κατά κανόνα χαρακτηριστικές λεπτομέρειες, ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει σαφή αντίληψη του χώρου και να σχηματίσει ζωηρή εικόνα του τόπου των τεκταινομένων.

Στον *Γοργίαν* στην συζήτηση μεταξύ Πώλου και Σωκράτους περί ευδαίμονος άνδρος ο πρώτος, θέλοντας να υποστηρίξει ότι ο άδικος δεν είναι ευδαίμων, αναφέρεται στον βασιλέα της Μακεδονίας Άρχελαο και άπαριθμεί όσους φόνους διέπραξε, για να άνέλθη στον θρόνο. Ό Σωκράτης μεταξύ άλλων άπαντά ότι ύπέρ όσων είπε ο Πώλος θα μπορούσαν να μαρτυρήσουν παρά πολλοί Άθηναίοι και ξένοι και άπαριθμεί όλίγους Άθηναίους τών έπιφανεστάτων (472 b):

μαρτυρήσουσί σοι, εάν μὲν βούλη, Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ, ὧν οἱ τρίποδες οἱ ἐφεξῆς ἐστῶτές εἰσιν ἐν τῷ Διονυσίῳ, εάν δὲ βούλη, Ἀριστοκράτης ὁ Σκελλίου, οὗ αὖ ἐστὶν ἐν Πυθίῳ τοῦτο τὸ καλὸν ἀνάθημα, εάν δὲ βούλη, ἡ Περικλέους ὅλη οἰκία ἢ ἄλλη συγγένεια ἦντινα ἂν βούλη τῶν ἐνθάδε ἐκλέξασθαι. [...if you like to bring forward witnesses against the truth of what I say, there is Nicias, son of Niceratus, with his brothers, whose tripods are standing in a row in the Dionysium; or else Aristocrates, son of Scellias, whose goodly offering again is well known at Pythion; or if you choose, there is the whole house of Pericles or any other family you may like to select in this place.]

Ό Σωκράτης αναφέρει τὸν περίφημο στρατηγὸ τῆς Σικελικῆς ἐκστρατείας Νικία Νικηράτου πὸ τὸν ἀπέσφαξαν, ὅπως γράφει ὁ Θουκυδίδης, οἱ Συρακόσιοι τὸ 413 π.Χ. μετὰ τὴν παράδοση τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ στρατοῦ του. Μνημονεύει τὸς χορηγικοὺς τρίποδες πὸ εἶχαν ἰδρύσει ὁ Νικίας καὶ οἱ ἀδελφοὶ του ὡς νικητὲς χορηγοὶ ἀγώνων διθυράμβου, ἀσφαλῶς σὲ διαφορετικούς χρόνους, στὸ ἱερὸ τοῦ Διονύσου· ἐπίσης τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀριστοκράτους Σκελλίου, στὸ ὁποῖο θὰ ἐπανέλθω.

Τὸ χορηγικὸ μνημεῖο τοῦ Νικίου στὸ ἱερὸ τοῦ Διονύσου ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος στὸν βίῳ τοῦ Νικίου (3, 3): εἰστήκει δὲ καὶ τῶν ἀναθημάτων αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς τὸ τε Παλλάδιον ἐν ἀκροπόλει, τὴν χρύσωσιν ἀποβεβληκός, καὶ ὁ τοῖς χορηγικοῖς τρίποσιν ὑποκείμενος ἐν Διονύσου νεώς. [Of his dedicatory offerings there remain standing in my day not only the Palladium on the acropolis, —the one which has lost its gilding—, but also the temple surmounted by choregic tripods, in the precinct of Dionysus.]. Ό συνδυασμὸς τῶν δύο μαρτυριῶν, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πλουτάρχου, ὑποδεικνύει ὅτι τὸ χορηγικὸ μνημεῖο τοῦ Νικίου καὶ τῶν ἀδελφῶν του ἦταν μεγάλο καὶ εἶχε μορφή ναοῦ. Ἐρείπιά του δὲν σώζονται. Τὰ θεμέλια ναῖδιοσχίμου χορηγικοῦ μνημείου τοῦ 5ου αἰ. πὸν ἀνέσκαψε ὁ Μ. Κορρές τὸ 1980 ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο δὲν μποροῦν μετὰ βεβαιότητα νὰ ἀποδοθοῦν στὸ μνημεῖο τοῦ Νικίου· ὡστόσο βεβαιώνουν τὴν ὕπαρξη χορηγικῶν μνημείων τέτοιας μορφῆς καὶ μεγέθους ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ.

Στρέφομαι τώρα στὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀριστοκράτους Σκελλίου. Ό ἀναθέτης εἶχε ἐκλεγῆ κατ' ἐπανάληψιν στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη, τὸν Ἀριστοφάνη καὶ τὸν Ξενοφῶντα. Ἦταν ὀλιγαρχικός, μάλιστα λοιδορεῖται ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη γιὰ τὶς πεποιθήσεις του. Ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρωταίτιους τῆς ὀλιγαρχικῆς ἀνατροπῆς τῶν τετρακοσίων τὸ 411 στὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν ναυμαχία τῶν Ἀργινουσῶν τὸ 406 π.Χ. καταδικάστηκε σὲ θάνατο μαζί μὲ ἄλλους πέντε στρατηγούς, διότι δὲν περισυνέλεξαν τοὺς ναυαγούς. Ἀπὸ τὴν φράση τοῦ Σωκράτους ἐστὶν ἐν Πυθίῳ τὸ καλὸν ἀνάθημα προκύπτει ὅτι ὁ Ἀριστοκράτης προσέφερε τὸ ἀνάθημα στὸ ἱερὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. Κατάλοιπα τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο ὑπῆρχε ἤδη στοὺς χρόνους τοῦ τυράννου Πεισιστράτου, δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀναγνωρισθῆ ἀσφαλῶς. Εἶναι ὅμως βέβαιον, βάσει τῶν φιλολογικῶν καὶ τῶν σωζομένων ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν, ὅτι βρισκόταν ΝΔ τοῦ Ὀλυμπίου.

Κατελάμβανε περίπου τὸν χώρο πὸ ὀρίζεται ἀπὸ τὶς ὁδοὺς Συγγοῦ, Ἀθ. Διάκου καὶ Ἰωσήφ τῶν Ρωγῶν, χωρὶς βεβαίως νὰ μπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἔκτασή του.

Ἐπιπλέον τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀριστοκράτους ἀφοροῦσε σὲ χορηγικὴ νίκη τεκμαιρόταν ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Σωκράτους στὸ χορηγικὸ μνημεῖο τοῦ Νικίου, ἀμέσως προηγουμένως στὸν *Γοργία*. Ἡ πιθανότητα μετετράπη σὲ βεβαιότητα ὅταν ὁ Κυριακὸς Πιττάκης τὸ 1832 βρῆκε, δυτικῶς τῆς πύλης τῆς Ἀθηνᾶς Ἀρχηγέτιδος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, καὶ ἐδημοσίευσε μεγάλο ἐνεπίγραφο κίονα μὲ ραβδώσεις ἑλλιπῆ κάτω. Ἐκτοτε ὁ λίθος ἐλάνθανε, ὥσπου ἐντοπίσθηκε καὶ πάλιν τὸ 1973 στὴν ὁδὸ Ποικίλης, περίπου πενήντα μέτρα ἀπὸ τὴν θέση, ὅπου τὸν εἶχε ἤδη ὁ Πιττάκης πρὶν ἀπὸ 140 χρόνια.

Ἀριστοκράτης | Σκελίο | ἀνέθηκ<ε>ν | νικήσα[ς] | Κεκροπ[ίδι] | Ἐρεχθ[ηίδι] | ---

Ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ σὲ δύο φυλὲς εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἀριστοκράτης εἶχε νικήσει ὡς χορηγὸς χοροῦ διθυράμβου στὰ Θαργήλια, ἑορτὴ τοῦ Ἀπόλλωνος· τὸ ἔπαθλο τῶν φυλῶν πὸ νικοῦσαν, ἀγωνίζονταν ἀνὰ δύο-, ἦταν χαλκοῦς τρίπους, τὸν ὁποῖο ὁ νικητὴς χορηγὸς ἔπρεπε νὰ ἀναθέσει στὸν ἱερὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος παρὰ τὸν Ἰλισσό. Ὡστε τὸ ἐνεπίγραφο μνημεῖο ἦταν ἀρχικῶς ἰδρυμένο στὸ Πύθιον καὶ ἡ ταῦτιση μὲ τὸ ἀναφερόμενο μνημεῖο ἀπὸ τὸν Σωκράτη ἀσφαλῆς. Ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ κίονος, ἔχει διάμετρο σχεδὸν ἑνὸς μέτρου-, συμπεραίνεται ὅτι ὁ τρίπους τοῦ ὁποῖου ἐστήριζε τὸν κάδο, ἦταν πολὺ μεγάλος.

Ἄς περάσωμε σὲ μιὰν ἄλλην εἰκόνα. Ὁ Χαρμίδης ἐντάσσεται στὴν περίοδο νεότητος τοῦ Πλάτωνος (400 π.Χ.-387 π.Χ.). Τὸ χρονικὸ πλαίσιο τοῦ διαλόγου τοποθετεῖται τὸ 429 π.Χ. Ἡ χρονολόγηση στηρίζεται σὲ χωρίο ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ λόγου ἀναφερόμενο στὴν πρόσφατη ἐπιστροφή τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὴν Ποτειδαία. Συμμετεῖχε ὡς ὀπλίτης στὴν ἐκστρατεία καὶ στὴν πολιορκία τῆς Ποτειδαίας πὸ ἔληξε μὲ τὴν συνθηκολόγηση τῶν Ποτειδαϊατῶν καὶ τὴν ἀναγκαστικὴ ἀποχώρησή τους ἀπὸ τὴν πόλη τὸ 429 π.Χ. Ἡ εἰσαγωγικὴ σκηνὴ τοῦ διαλόγου ἐκτυλίσσεται στὴν παλαίστρα τοῦ Ταυρέου, ἡ ὁποία, ὅπως γράφεται, βρισκόταν ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ τῆς Βασίλης.

Ἦκομεν τῆ προτεραίᾳ ἐσπέρας ἐκ Ποτειδαίας ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, οἷον δὲ διὰ χρόνου ἀφιγμένος ἀσμένως ἦα ἐπὶ τὰς συνήθεις διατριβάς. καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Ταυρέου παλαίστραν τὴν καταντικρὺ τοῦ τῆς Βασίλης ἱεροῦ εἰσηλθὼν, καὶ αὐτόθι κατέλαβον πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν καὶ ἀγνώστους ἐμοί, τοὺς δὲ πλείστους γνωρίμους. [We arrived yesterday evening from the army at Potidaea, and I sought with delight, after an absence of some time, my wonted conversations. Accordingly I went into the wrestling-school of Taureas, opposite the shrine of Basile, and there I came upon quite a number of people, some of whom were unknown to me, but most of whom I knew.].

Τοῦ ἱεροῦ τῆς Βασίλης, πληρέστερα, τοῦ Κόδρου, τῆς Βασίλης καὶ τοῦ Νηλέως, ἡ θέση ἔχει προσδιορισθῇ. Δὲν ἔχουν ἔλθει στὸ φῶς κατάλοιπά του, ἀλλὰ δύο ἐπιγραφικὰ εὐρήματα καθόρισαν κατὰ προσέγγισιν τὸν τόπο πὸ κατεῖχε. Καὶ τὰ δύο βρέθηκαν στοῦ Μακρυγιάννη. Τὸ πρῶτο στὴν ἀρχὴ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Φαλήρου, σχεδὸν στὴν συμβολὴ τῆς μὲ τὶς ὁδοὺς Χατζηχρήστου καὶ Βεΐκου. Εἶναι ἀκέραια στήλη μὲ ἐπίτιτλο ἀνάγλυφο, δυστυχῶς ἀπολαξευμένο. Στὴν στήλη εἶναι χαραγμένο ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων τοῦ 418/7 π.Χ., μὲ τὸ ὁποῖο ἀποφασίζεται ἡ περιφράξις τοῦ ἱεροῦ καὶ ἡ μίσθωσις τοῦ τεμένους του, τῆς καλλιεργήσιμης ἐν προκειμένῳ γῆς τοῦ ἱεροῦ. Ἀναγράφονται οἱ ἐξῆς ὅροι μισθώσεως τοῦ τεμένους· ἡ μίσθωσις εἶναι διάρκειας 20 ἐτῶν· ὁ ἐνοικιαστὴς ὀφείλει νὰ περιφράξῃ τὸ ἱερό μὲ δικῆς του δαπάνης· ὑποχρεοῦται νὰ φυτεύσῃ ἐλιές ὄχι ὀλιγώτερες ἀπὸ διακόσιες, καὶ ἐὰν θέλῃ περισσότερες· ἐπίσης νὰ κρατεῖ τὸ νερὸ πὸ τρέχει ἀπὸ ὑψηλότερους τόπους, κυρίως ἀπὸ τὸ ἱερό τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὥστε νὰ μὴν τρέχῃ καὶ πλημμυρίζει τὸ ἱερό τοῦ Διονύσου, πιθανώτατα τὸ ἐν Λίμναις, καὶ πρὸς τὶς παρακείμενες πύλεις πρὸς τὴν θάλασσα (ἄλαδε πύλαι), καθὼς καὶ τὶς ἄλλες πὸ ὀδηγοῦσαν πρὸς ἓνα συγκεκριμένο βάλανειο. Στὸ κείμενο τῆς μισθώσεως ἀναγράφεται ἐπίσης ὅτι

ἐκεῖνος πού θά ἀγοράση τήν λάσπη, πού σωρευόταν μέσα στό τέμενος ἀπό τήν ροή τῶν νερῶν ἀπό τοὺς ὑψηλότερους τόπους, ὑποχρεοῦται νά τήν ἀπομακρύνῃ κατὰ τήν διάρκεια τοῦ ἔτους πού ἐνεκρίθη τὸ ψήφισμα, δηλ. τὸ 418 π.Χ. Τέλος προβλέπεται βαρύτατο χρηματικὸ πρόστιμο γιὰ τοὺς ἄρχοντες, ἐὰν τυχὸν παραλείψουν ἢ καθυστερήσουν νά ἀσκήσουν τὰ ὀριζόμενα καθήκοντά τους τὰ ἀφορῶντα στήν μίσθωση.

Τὸ δεύτερο ἐπιγραφικὸ εὔρημα πού συνέβαλε στὸν κατὰ προσέγγισιν προσδιορισμὸ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροῦ τῆς Βασίλης βρέθηκε στήν συμβολή τῆς ὁδοῦ Χατζηχρήστου μὲ τὴν λεωφόρο Συγγοῦ. Εἶναι ὀρόσημο, στήλη δηλαδή πού μαζί μὲ ἄλλες ὀριοθετοῦσε μία περιοχὴ. Ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, διότι βρέθηκε κατὰ χώραν, δηλαδή στήν ἀρχικὴ τῆς θέσης.

Ἡ ὄρος ἱερῶ.

Ὁ ὄρος ὀριοθετοῦσε τὴν ἔκταση τοῦ ἱεροῦ τῆς Βασίλης καὶ τοῦ Κόδρου. Ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι ἀσφαλῶς πού δὲν ἐσώθησαν. Ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἢ ἐπιγραφή χρονολογεῖται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 450-415 π.Χ.

Περνῶ τώρα σὲ μιὰν ἄλλη εἰκόνα. Στὴν εἰσαγωγικὴ σκηνὴ τοῦ *Εὐθύφρωνος* (2α.3), διαλόγου πού ἐντάσσεται στήν περίοδο νεότητος τοῦ Πλάτωνος (400-387 π.Χ.) καὶ τὸ ἱστορικὸ του πλαίσιο τοποθετεῖται τὸ 399 π.Χ., ὁ Εὐθύφρων συναντᾷ τὸν Σωκράτη ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν βασιλείο στοᾶ καὶ τὸν ἐρωτᾷ.

{ΕΥΘ.} Τί νεώτερον, ὦ Σώκρατες, γέγονεν, ὅτι σὺ τὰς ἐν Λυκείῳ καταλιπὼν διατριβὰς ἐνθάδε νῦν διατρίβεις περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοᾶν; οὐ γάρ που καὶ σοὶ γε δίκη τις οὔσα τυγχάνει πρὸς τὸν βασιλέα ὡσπερ ἐμοί. [What strange thing has happened, Socrates, that you have left your accustomed haunts in the Lyceum and are now haunting the portico where the king archon sits? For it cannot be that you have an action before the king, as I have.].

Ὅπως ἐξηγεῖ ὁ Σωκράτης, ἐπῆγε στήν Βασιλείο Στοᾶ, διότι ἐδιώκετο μὲ ἔγγραφη καταγγελία (γραφὴ [indictment] εἶναι ὁ ὄρος) πρὸς τὸν ἄρχοντα βασιλέα ἀπὸ τὸν νεαρὸ Μέλητο, ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους καὶ γιὰ ἀσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς. Εἶναι ἡ κατηγορία πού τὸν ὀδήγησε στὸν θάνατο.

Κατάλοιπα τῆς Βασιλείου στοᾶς, τὴν ὁποία βάσει ἄλλων φιλολογικῶν μαρτυριῶν ἐτοποθετοῦσαν οἱ ἐρευνητὲς στήν ἀρχαία ἀγορά, δὲν εἶχαν ἐντοπισθεῖ μέχρι τὸ 1970. Ἡ στοᾶ συμφώνως πρὸς τὸν περιηγητὴ Παυσανία βρισκόταν παραπλευρῶς τῆς στοᾶς τοῦ Ἐλευθερίου Διός. Τὰ θεμέλια τῆς τελευταίας εἶχαν ἀνασκαφῆ ἀμέσως νοτίως τοῦ λόφου τοῦ Θησείου στήν δεκαετία τοῦ '30 ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀρχαιολόγους, ἀνασκαφεῖς ἀπὸ τὸ 1931 τῆς ἀγορᾶς. Οἱ ἀνασκαφεῖς ἐπίστευαν, ἐρμηνεύοντας ἐσφαλμένως τὸν Περιηγητὴ, ὅτι δὲν ὑπῆρχαν δύο κτίσματα εὐρισκόμενα πλησίον, ὅπως μαρτυροῦσαν οἱ πηγές, ἢ στοᾶ τοῦ Ἐλευθερίου Διός καὶ ἡ Βασιλείος, ἀλλὰ μία μόνον, ἡ ἀνεσκαμμένη, πού εἶχε διπλὴ ὀνομασία, ἀναλόγως μὲ τὴν λατρευτικὴ ἢ τὴν πολιτικὴ λειτουργία της. Τὸ 1970 οἱ ἀνασκαφεῖς ἔφεραν στὸ φῶς τὰ θεμέλια στοᾶς ἀμέσως ἀνατολικῶς ἐκείνης τοῦ Ἐλευθερίου Διός. Ἐνεπίγραφες βάσεις Ἑρμαϊκῶν στηλῶν πού βρέθηκαν στήν ἀρχικὴ τους θέση ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν στοᾶ ἐβεβαίωσαν τὴν ταύτιση. Ἡ στοᾶ βάσει τῶν ἀρχαιολογικῶν τεκμηρίων χρονολογεῖται πιθανώτατα λίγο μετὰ τὰ Περσικά.

Στὴν εἰσαγωγικὴ σκηνὴ τῆς Πολιτείας ὁ Πλάτων ἐμφανίζει τὸν Σωκράτη νά ὀμιλῇ. Εἶχε κατεβῆ στὸν Πειραιᾶ νά παρακολουθήσῃ τὴν ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Βενδίδος, Θρακικῆς θεότητος. Ἡ ἑορτὴ περιελάμβανε πομπή, λαμπαδηδρομία ἐφίππων καὶ παννυχίδα (λαμπὰς ἔσται πρὸς ἑσπέραν ἀφ' ἵππων τῇ θεῷ καὶ πρὸς γε παννυχίδα ποιήσουσιν, [a torchlight race this evening on horseback in honor of the Goddess and, besides, there is to be a night festival] λέει τὸ Πλατωνικὸ κείμενο). Ἑορτὴ πού περιελάμβανε καὶ πομπὴ γινόταν καὶ παλαιότερα, ἀλλὰ τὴν τελοῦσαν ἀποκλειστικῶς οἱ Θράκες πού κατοικοῦσαν, γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, στήν πόλιν καὶ κυρίως στὸν Πειραιᾶ. Ὅμως ἡ ἑορτὴ πού πῆγε νά παρακολουθήσῃ ὁ Σωκράτης ἐτελεῖτο ἀπὸ

τοὺς Ἀθηναίους γιὰ πρώτη φορά, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς φράσεις: καλὴ μὲν οὖν μοι καὶ ἡ τῶν ἐπιχωρίων πομπὴ ἔδοξεν εἶναι [I thought the procession of the citizens very fine] καί: βουλόμενος θεάσασθαι τὴν ἑορτὴν τίνα τρόπον ποιήσουσιν ἄτε νῦν πρῶτον ἄγοντες. [I wished to see how they, the Athenians, would conduct the festival since this was its inauguration]. Ἀπὸ τὰ λεγόμενα τεκμαίρεται ὅτι ἡ ἑορτὴ γινόταν μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου, ἦταν δηλαδὴ κρατικὴ. Τὸ Πλατωνικὸ κείμενο λοιπὸν ἀποτυπώνει τὴν χρονικὴ στιγμὴ πού ἡ ἑορτὴ γιὰ τὴν Βενδίδα ἐντάχθηκε στὶς κρατικὲς λατρεῖες, ὅπως ἦσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Ἡφαίστεια, τὰ Προμήθεια καὶ ὀλίγες ἄλλες Ἀθηναϊκὲς ἑορτές.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ χρονικὴ στιγμὴ. Μέχρι στιγμῆς δὲν ἔχει καταλήξει ἡ ἔρευνα γιὰ τὸ χρονικὸ πλαίσιο τῆς Πολιτείας. Στηριζόμενοι σὲ ἐσωτερικὰ τεκμήρια οἱ ἐρευνητὲς ἔχουν προτείνει τὰ ἔτη 431, 424, 420, 411, μέχρι καὶ τὸ 409. Βεβαίως ἡ καθιέρωση τῆς ἑορτῆς ὡς κρατικῆς ἀπὸ τὸν δῆμο τῶν Ἀθηναίων πρέπει νὰ ἔγινε καὶ μὲ κριτήρια τοῦ συμφέροντος τῆς πόλεως, γιὰ λόγους ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἀνοίγματος δηλαδὴ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὴν Θράκη καὶ τοὺς ἡγεμόνες της.

Κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '30 ἦλθαν στὸ φῶς στὴν ΝΑ κλιτὸ τοῦ λόφου τῆς Μουνηχίας τρία τεμάχια στήλης μὴ συναρμολογόμενα. Δυστυχῶς ἀπὸ τὰ τρία θραύσματα σώζεται μόνον τὸ ἓνα, τὰ ἄλλα δύο λανθάνουν. Στὴν ἐλλιπῶς σωζόμενη στήλη εἶναι χαραγμένο ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὸ ὁποῖο ρυθμίζονται τὰ τῆς ἑορτῆς πρὸς τιμὴν τῆς Βενδίδος ἀναφέρονται τέλεση θυσίας, πανδήμου πομπῆς ([Ἀθηναί]ον ἀπάντων πεμφσάντων λέγεται στὴν ἐπιγραφή) καὶ παννυχίδος, προσφορὰ ἀπαρχῆς, πιθανῶς γεωργικῆς παραγωγῆς ἀπὸ ἱερὰ γῆ πού ἀνήκε στὴν θεά, πώληση τῶν δερμάτων τῶν θυσιζομένων ζώων γιὰ τὴν αὐξηση τῆς προσόδου, μὲ τὴν ὁποία καλύπτονταν οἱ δαπάνες τῆς λατρείας, κλπ. Ἡ βαρύτητα πού ἀποδίδεται στὸ ψήφισμα στὴν κρατικὴ πλέον λατρεία τῆς θεᾶς προκύπτει καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἀνατίθενται καθήκοντα σχετικὰ μὲ τὴν τέλεση τῆς λατρείας στὴν βουλή τῶν πεντακοσίων· μάλιστα ὁ δῆμος τῆς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζη ὡς αὐτοκράτωρ, δηλαδὴ χωρὶς νὰ ὑποβάλλη πρὸς ἔγκρισιν τὴν ἀπόφασή της στὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου.

Ἡ χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι ἀσφαλῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Κλεοκρίτου τοῦ 413/2 εἶναι ἐν μέρει συμπληρωμένο καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται τὸ ψήφισμα στὸ ἔτος αὐτὸ μετὰ βεβαιότητος. Πιθανώτερη φαίνεται μία ὑψηλότερη χρονολόγηση στὸν Ἀρχιδάμειο πόλεμο (431-421 π.Χ.). Ἦδη στοὺς ἐτησίους λόγους τῶν ἐτῶν 429 καὶ 423, δηλαδὴ στὶς ἐκθέσεις τῶν ταμιῶν τῆς περιουσίας τῶν ἄλλων θεῶν (ἐκτὸς τῆς Ἀθηνᾶς) πού φυλασσόταν στὴν Ἀκρόπολη, ἐμφανίζεται ἡ Βενδὶς νὰ ἔχη χρηματικὴ περιουσία φυλασσόμενη στὴν Ἀκρόπολη.

Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι πολιτικὰ καὶ λογιστικὰ πράγματα καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ κλείσω μὲ αὐτά. Προτιμῶ νὰ διαβάσω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τοῦ Φαίδρου μὲ μιὰν ὠραία εἰκόνα ἀπὸ τὸν Ἰλισσό.

{ΣΩ.} Δεῦρ' ἐκτραπόμενοι κατὰ τὸν Ἰλισὸν ἴωμεν, εἴτα ὅπου ἂν δόξη ἐν ἡσυχίᾳ καθιζησόμεθα.

{ΦΑΙ.} Εἰς καιρόν, ὡς ἔοικεν, ἀνυπόδητος ὢν ἔτυχον· σὺ μὲν γὰρ δὴ αἰεὶ. ῥᾶστον οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι τοὺς πόδας ἰέναι, καὶ οὐκ ἀηδές, ἄλλως τε καὶ τήνδε τὴν ὥραν τοῦ ἔτους τε καὶ τῆς ἡμέρας.

{ΣΩ.} Πρόαγε δὴ, καὶ σκόπει ἅμα ὅπου καθιζησόμεθα.

{ΦΑΙ.} Ὅρᾳς οὖν ἐκείνην τὴν ὑψηλοτάτην πλάτανον;

{ΣΩ.} Τί μήν;

{ΦΑΙ.} Ἐκεῖ σκιά τ' ἐστὶν καὶ πνεῦμα μέτριον, καὶ πόα καθιζεσθαι ἢ ἂν βουλώμεθα κατακλιθῆναι.

{ΣΩ.} Πρόαγοις ἄν.

...{ΦΑΙ.} Ἄρ' οὖν ἐνθένδε; χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ καὶ διαφανῆ τὰ ὕδατια φαίνεται, καὶ ἐπιτήδεια κόραις παίξειν παρ' αὐτά.

[Socr. Let us turn aside here and go along the Ilissus; then we can sit down quietly wherever we please.

Phaedr. I am fortunate, it seems, in being barefoot; you are so always. It is easiest then for us to go along the brook with our feet in the water, and it is not unpleasant, especially at this time of the year and the day.

Socr. Lead on then, and look out for a good place where we may sit.

Phaedr. Do you see that very tall plane tree?

Socr. What of it?

Phaedr. There is shade there and a moderate breeze and grass to sit on, or, if we like, to lie down on.

Socr. Lead the way.

Phaedr. ...The streamlet looks very pretty and pure and clear and fit for girls to play by.].

Ἐδῶ καὶ πάμπολλα χρόνια δὲν εἶναι πιά ἔτσι στὸν Ἴλισσό. Ἦταν κάποτε.